

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЇХ РІЗНОМАНІТТЯ У ПЕРЕКЛАДНИХ ВИДАННЯХ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Людмила ПОЛІЩУК¹ [0000-0002-9468-5412],

Тетяна ПУШКАР² [0000-0001-5060-7167]

¹кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка

polischukludmyla@gmail.com

²кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка

tatpushkar68@gmail.com,

У основі перекладу завжди лежить оригінал, з урахуванням якого створюється переклад, інший твір, перенесене в іншомовне «вимірювання». Головна вимога до перекладу – це його еквівалентність, тобто точна передача сенсу оригінального твору з урахуванням його змісту та стилістичних особливостей.

Щоб переклад був еквівалентний оригіналу, перекладачеві необхідно якісно зробити різні міжмовні перетворення, які називаються перекладацькими трансформаціями. Внаслідок цього, текст перекладного видання повинен якомога повніше і точніше передавати всю інформацію, укладену в оригінальному тексті, але при цьому також потрібно дотриматися всіх норм мови, на яку робиться переклад.

Для перетворення вихідного тексту на максимально близький варіант перекладу використовуються різні маніпуляції, і основна – це перекладацькі трансформації. У роботі ми розглянемо суть і концепцію перекладацьких трансформацій з погляду Л. З. Бархударова.

Згідно з В.В. Коптілова «перекладацькі трансформації – це численні та якісно різноманітні перетворення, які здійснюються задля досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності») перекладу всупереч розбіжностям у формальних та семантичних системах двох мов» [2].

Він також виділяє 4 типи елементарних трансформацій, наголошуючи, що розподіл досить умовний і у великій кількості ситуацій кілька видів трансформацій можуть застосовуватися одночасно.

Види перекладацьких трансформацій:

- перестановки;
- заміни;
- додавання;
- опущення.

Зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу називається перестановкою. Іншими словами, найчастішим випадком, що ілюструє це поняття, можна назвати перестановку порядку слів і словосполучень у структурі речення. Сучасних школярів часто вчать на уроках англійської перекладати англійські речення з кінця. Це вважається спрощеним прикладом перестановки, інверсією. Також зустрічається перестановка слова з одного речення в інше, перестановка окремих речень місцями.

Частіше перекладачі при трансформації користуються заміною. Замінюються граматичні та лексичні одиниці. Більше того, можна замінювати цілі конструкції (комплексні лексико-граматичні заміни). Заміна ділиться у свою чергу на варіанти [1]:

- заміни форм слова;
- заміни частин мови;
- заміни членів речення.

Синтаксичні заміни (зміна форми речення, просте на складне, сполучниковий зв'язок на безсполучниковий і так далі)

Лексичні заміни (звуження значення, заміна його розширеним варіантом, заміна слідства причиною та навпаки:

- антонімічний переклад;
- компенсація.

Додавання – це найчастіше виправлення тієї ситуації, коли опущений логічно зрозумілий читачеві оригіналу елемент у тексті, або коли виникає необхідність зміни синтаксичного ладу речення у перекладі для полегшення сприйняття читачем.

Опущення - протилежний додавання прийом, коли непотрібні слова викидаються, або опускаються при перекладі.

Трансформації – це засоби перекладу, які зазвичай використовують у комплексі. Перестановку комбінують із заміною, синтаксичну заміну можуть поєднувати з додаванням, і так далі.

Для кращого розуміння поняття «перекладацька трансформація» варто звернутись до розгляду трансформаційної моделі перекладу.

Трансформаційна модель перекладу ґрунтується на трансформаційній граматиці Н. Хомського. Трансформаційна граMATика вивчає утворення синтаксичних структур з спільними лексемами і основними логіко-синтаксичними зв'язками. Відповідно, всі синтаксичні структури можна об'єднати до обмеженого числа елементарних (ядерних) структур, в яких найбільше простежуються логіко-синтаксичні відношення. За певними правилами перетворення з ядерних структур отримують поверхневі структури. Розглянемо приклад англійського речення *John hit Bill*, з якого можна утворити велику кількість трансформацій [4]:

Bill was hit by John.

John's hitting Bill.

Bill's being hit by John.

The hitting of Bill by John.

Або якщо розглянути речення «Дівчинка слухає», відповідно за допомогою трансформаційної граматики з нього можна утворити похідні «Слухання дівчинки», «Дівчинка, яка слухає», «Прослухане дівчинкою», але зберігається основний зв'язок «діяч - дія».

Перекладацький процес, керуючись трансформаційною теорією перекладу, здійснюється в три етапи. Першим є етап аналізу. Конструкції оригіналу (поверхневі) перетворюються в ядерні структури в межах мови оригіналу. Наступний етап перенесення. На цьому етапі відбувається заміна ядерної структури мов оригіналу на відповідну їй ядерну структуру мови перекладу. Останній етап синтезу, або реконструювання. Здійснюється завдяки адаптації ядерної структури іноземної мови в поверхневу структуру тексту перекладу. Слід зазначити, так як в кожній мові комплекс трансформацій може мати декілька еквівалентів перефразування, які відрізняються стилістично, на рівні реконструювання трансформація виконується з дотриманням стилістичних обмежень [3].

Діапазон використання перекладацьких трансформацій можуть бути найрізноманітнішими - з трансформацій, що призводять до порівняно невеликої різниці між текстом перекладу і текстом оригіналу, до парадоксального перекладу, коли зовнішня несхожість вихідного і перекладного тексту така, що важко відразу розпізнати переклад у варіанті, запропонованому мовним посередником, і те, що переклад можна зрозуміти, лише вникнувши в його зміст. Тому перекладачеві варто володіти основними, найуживанішими видами перекладацьких трансформацій і вміти користуватися ними.

Підсумовуючи аналіз різних класифікацій перекладацьких трансформацій різних дослідників, можна зробити висновок, що в сучасній лінгвістичній науці не існує єдиної класифікації видів перекладацьких трансформацій. Слід також зазначити, що розробка єдиної класифікації ускладнюється тим, що різні лінгвісти розрізняють різну кількість прийомів перекладацьких трансформацій.

References:

1. Karaban V.I., Mace J. Translation from Ukrainian into English. - Vinnytsia: NOVA KNYHA, 2003. 608 p.
2. Koptilov V.V. Current issues of Ukrainian Fiction Translation. Kyiv: Vydavnytstvo Kyivskoho universytetu, 1971. 131 p.
3. Koptilov V.V. Theory and practice of translation. K. : Vyd-vo pry Kiyivskomu universyteti, 2001. 166 p.
4. Cherednychenko O.I. Ukrainian translation: from the past up to the present. Linguistic and conceptual world view: zb. nauk. pr. K.: VPTS "Kyiv University", 2004. Issue. 15. P. 8.